

Наталя Рибнікова,

студентка 2 курсу

факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Наук. керівник: А. О. Тургенєва, к.п.д.н., доцент (БДПУ)

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Соціальна робота має власну історію і логіку розвитку. Проте спроби визначити більш-менш точну дату її виникнення не були успішними, оскільки науковці схиляються до різних точок відліку цієї історії. Це зумовлено тим, що до соціальної роботи часто відносять програми суспільної допомоги, традицій добroчинності й волонтерства.

Різним аспектам генези соціальної роботи в Україні присвячені праці відомих вчених Т. Алекссенко, І. Зверевої, Г. Лактіонової, А. Капської, Л. Коваль, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченка.

Мета дослідження полягає у визначенні етапів та основних тенденцій становлення соціальної роботи в Україні.

Становлення соціальної роботи багато дослідників пов'язують саме із зародженням Древньоруської держави, а також з періодом утвердження християнства як державної релігії. За ці часи почали надавати допомогу та підтримку нужденним верствам населення, що були однією з форм прояву християнського вірування, а саме гуманного ставлення до близького [1].

У період XII-XIII століття становлення соціальної роботи відзначалося традиціями княжої благодійності та церковно-монастирськими формами опіки.

Характерною особливістю соціальної допомоги в Київській Русі було роздавання милостині всім, хто просить. Ніякі дослідження реальної потреби злідтарів не проводились, оскільки це було заборонено вченням святих отців. Існували три основні форми княжої благодійності: 1) роздавання милостині; 2) харчування при княжому дворі; 3) розвезення продуктів для злідтарів.

Епоха українського Відродження (друга половина XV-XVII ст.) в історії соціальної роботи збігається з періодом церковно-державної благодійності. Значну соціальну допомогу нужденним у вказаній період продовжували надавати церква та монастирі. Крім релігійної й просвітницької діяльності монастирі розвивали різного роду ремесла, садівництво, городництво, надавали притулок і допомогу старим людям, осиротілим, потерпілим від лиха. Що стосується церкви, то вона поступово перетворилася на духовний центр, що поєднував у собі храм, школу і шпиталь. У храмові дні біля церков влаштовувались громадські обіди, обдарування калік, сиріт тощо.

Основний тягар соціальної допомоги на селі взяла на себе громада, яка несла відповідальність за всіх своїх членів, особливо за убогих, жебраків, волоцюг. Керівники громади мусили організовувати притулок для убогих. З цією метою використовувались або вільні хати або спеціальні будинки.

Специфічним різновидом громад виявилися церковні братства, які брали активну участь у розв'язанні багатьох соціальних проблем своїх членів і тогочасного українського суспільства: вони допомагали бідним,

вдовам, сиротам, хворим, будували церкви, друкарні, лікарні, оберігали пам'ятки історії, культури.

Друга половина XVII-XVIII ст. характеризувалася переходом до державної системи захисту нужденних, утвердженням державно-адміністративних підходів до суспільної та приватної опіки.

Важливий етап у становленні соціальної роботи пов'язують із скасуванням кріпосного права, що стає передумовою та підґрунтям для нових реформаторських процесів. Виникнення та затвердження нових соціально-економічних відносин безпосередньо вимагало перегляду старих підходів до організації та управління соціальної сфери. Це викликало необхідність створити нові принципи, методи, а також форми благодійності.

Перша світова війна, революція, громадянська війна призвели до різноманітних соціально-економічних змін в Україні, внаслідок чого в системі допомоги і захисту починає домінувати держава. Вона стає головним суб'єктом допомоги; церква, громадські організації, а також приватні особи не беруть участі в цій діяльності.

Новий етап у розвитку соціальної допомоги в Україні починається після Другої світової війни. У 1956 р. Верховна Рада СРСР прийняла Закон про державні пенсії, за яким не тільки було розширене коло осіб, яким призначалася пенсія, а й було виділено у самостійну галузь законодавство про соціальне забезпечення. У 70-их рр. декларувалися такі основні засади соціального забезпечення: загальність соціального забезпечення, різноманітність видів обслуговування, забезпечення громадян різними видами соціальної допомоги за рахунок державних і громадських коштів.

У 80-их рр. рівень життя населення почав знижуватися. Виникла необхідність реформування соціальної системи та її важливої складової частини – соціального забезпечення. Спроби здійснити таку реформу робляться й в умовах України як самостійної держави.

У 1990-х рр. в Україні почали активно створювати різноманітні державні соціальні служби: територіальні центри з обслуговуванням самотніх людей похилого віку та інвалідів виникли практично в кожному районі. Так само набули поширення соціальні служби для молоді, відродилося волонтерство, благодійність, започаткувалися групи самодопомоги [2].

На сучасному етапі продовжують вдосконюватися технології соціально-педагогічної роботи з окремими категоріями дітей, молоді, сімей у різних інститутах соціального виховання. Значну роль у цьому відіграють і неурядові організації.

Таким чином, все випевнене дає підстави стверджувати, що впродовж останніх років соціальна робота в Україні пройшла інтенсивний шлях розвитку і утвердилася як окремий вид практичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика): [підручник] / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.

Становлення соціальної роботи як науки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/30279/>